

Lovforslag nr. L 39. Fremsat den 16. oktober 1985 af Leif Hermann (SF), Ebba Strange (SF), Lenger (VS) og Pernille Falcon (VS)

Forslag

til

Lov om ændring af retsplejeloven

(Forbud mod anonyme vidner)

§ 1

I lov om rettens pleje, jfr. lovbekendtgørelse nr. 555 af 1. november 1984, som ændret ved lov nr. 226 og 227 af 6. juni 1985, foretages følgende ændringer:

1. I § 835 indsættes efter 2. pkt. som nyt punktum:

»Samtidig med at der meddeles forsvareren genpart af bevisfortegnelsen, sender statsadvokaten en genpart af fortegnelsen til tiltalte.«

2. § 848, Stk. 2, affattes således:

»Stk. 2. Når tiltalte som følge af en beslutning efter stk. 1 ikke har overværet afhøringen af et vidne eller en medtiltalt, skal han, når han på ny kommer til stede i retssalen, have oplysning om, hvem der har afgivet forklaring i hans fravær, og om indholdet af forklaringen, for så vidt den angår ham.«

§ 2

Loven træder i kraft ved bekendtgørelsen i Lovtidende.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Det har hidtil været betragtet som en selvfølge, at en tiltalt i en straffesag fik oplyst navnene på de vidner, der føres mod ham under domsforhandlingen. I »Studier i den danske straffeprocess« (1976) antager professor, dr. jur. Bernhard Gomard, at hverken forklaringernes indhold eller vidnernes identitet må holdes hemmelig for tiltalte, heller ikke i en situation, hvor vidnerne har grund til at frygte en hævnakt fra tiltalte eller fra personer, der står ham nær. I den bevisfortegnelse, der efter retsplejelovens § 834 skal udfærdiges af anklagemyndigheden, skal vidnerne betegnes med navn og »hvad der i øvrigt måtte udkræves til deres nøjagtige betegnelse«. Med de specielle undtagelser, der er fastsat i loven, skal tiltalte efter § 846 være til stede under hele domsforhandlingen, så længe han har adgang til at udtale sig, og efter hvert vidnes forklaring har han efter § 870, stk. 2, adgang til at fremkomme med sine bemærkninger. Hvis særlige grunde taler for, at der ellers ikke kan opnås en uforbeholden forklaring fra et vidne eller en medtiltalt, kan retsformanden efter § 848 bestemme, at tiltalte skal forlade retssalen, medens forklaringen afgives. Men tiltalte skal da, når han kommer tilbage til retssalen, gøres bekendt med indholdet af den afgivne forklaring, for så vidt den angår ham, og det samme gælder, når tiltalte på grund af støjende eller anden utilbørlig optræden har måttet fjernes fra retssalen, jfr. § 849 sammenholdt med § 151.

Ved højesterets dom af 2. december 1983, der er gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1984, s. 81 ff., har højesteret imidlertid med fem dommerstemmer mod to godkendt, at de ovenfor omtalte almindelige regler fraviges i særlige undtagelsestilfælde, hvor vidnet vælger at afgive forklaring, selv om den pågældende efter retsplejelovens § 171 ikke har pligt til afgive forklaring, fordi forklaringen må antages at ville udsætte vidnet for tab af velvære. Et resumé af dommen, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1984, side 81, er optaget som bilag 1 til lovforslaget.

Det hedder i flertallets præmisser:

»Efter retsplejelovens § 173, stk. 2, skal retten påse, at særligt hensyn tages til et vidne, der afgiver forklaring i de i §§ 169–172 nævnte tilfælde. Hvis omstændighederne giver grundlag for at antage, at afgivelse af forklaring i sådanne tilfælde indebærer en nærliggende risiko for vidnet eller vidnet nærtstående personer for at lide overlast, findes hensynet til vidnet at kunne begrunde, at vidnets identitet hemmeligholdes for tiltalte, såfremt hensynet til retshåndhævelsen på grund af sagens alvor samt forklaringens betydning ganske undtagelsesvis måtte gøre det påkrævet, at forklaringen afgives. Er der herefter truffet bestemmelse om hemmeligholdelse af vidnets identitet i forhold til tiltalte, må de i retsplejelovens §§ 834 og 835 indeholdte bestemmelser om bevisfortegnelsen og sagens øvrige dokumenter samt bestemmelserne i § 846 om tiltaltes tilstedeværelse under domsforhandlingen og § 848, stk. 2, om pligten til at gøre tiltalte bekendt med forklaringer, der er afgivet under hans fjernelse fra retssalen, forstås med den begrænsning, der er en naturlig følge af vidneanonymiteten.«

Mindretallet udtalte:

»Det må i retsplejeloven anses forudsat, at tiltalte til varetagelse af sine interesser har adgang til personlig at blive bekendt med ikke blot indholdet af afgivne vidneforklaringer, jfr. § 848, stk. 2, men også til bedømmelse heraf med vidnernes identitet. Idet disse dommere ikke finder, at retsplejelovens § 173, stk. 2, eller andre af lovens bestemmelser afgiver hjemmel til anvendelse af denne grundlæggende regel, stemmer de ..«

Højesterets dom er kommenteret af højesteretsdommer Palle Kiil i Ugeskrift for Retsvæsen 1984 B, s. 289 ff. Kommentaren er optaget som bilag 2 til det foreliggende lovforslag. Det oplyses i kommentaren, at der også af flertallets dommere blev udtrykt tvivl om resultatet og om hensigtsmæssigheden af den anvendte fremgangsmåde, og at ingen af flertallets dommere uden betænkelighed har accepteret den anvendte fremgangsmåde, idet såvel principielle som praktiske hensyn kan anfo-

res imod. Flertallet har imidlertid ikke ment, at retsplejeloven tog stilling til problemet, og man har derfor heller ikke følt, at problemet nødvendigvis måtte løses ad lovgivningsvejen.

I de meget alvorlige straffesager, hvor anonymisering af vidner efter højesteretsdommen undtagesvis kan ske, indebærer anonymiseringen, at vidnernes identitet hemmeligholdes for tiltalte, at man for tiltalte hemmeligholder de punkter i vidneforklaringerne, hvoraf tiltalte kunne slutte sig til, hvem der havde afgivet forklaringen, og at tiltalte – som det var sket under landsrettens behandling af den sag, der blev pådømt af højesteret – fjernes fra retssalen under den del af proceduren, der angår de anonymiserede vidneforklaringer.

Anonymiseringen betyder således en væsentlig forringelse af tiltaltes muligheder for at forsvare sig imod den tiltale, der er rejst imod ham. Og netop fordi anonymisering af vidneforklaringer efter højesteretsdommen kun kan finde sted i meget alvorlige straffesager, kan en sådan svækkelse af tiltaltes forsvarsmulighed forekomme særlig betænkelig.

På denne baggrund og i betragtning af, at retsplejeloven i øvrigt indeholder en detaljeret fastlæggelse af tiltaltes retsstilling, er det forslagsstillernes opfattelse, at spørgsmålet om, hvorvidt – og i givet fald i hvilket omfang – der i straffesager her i landet bør kunne anvendes anonyme vidner, bør reguleres gennem særlige bestemmelser i retsplejeloven.

Det er endvidere forslagsstillernes opfattelse, at indholdet af en sådan lovgivning bør være et forbud mod anvendelse af anonyme vidner. Hermed er forslagsstillernes synspunkter i overensstemmelse med dem, der anføres af Landsforeningen af advokater antaget til udførelse af offentlige og beneficerede sager, der i en skrivelse af 19. september 1984 til folketingets retsudvalg har henstillet, at folketinget ved lovgivning »afskærer mulighederne for en bevisførelse ved danske domstole, som reelt ikke giver tiltalte mulighed for at forsvare sig betryggende, og som forekommer at være eklatant i modstrid med bestemmelserne om »fair trial« i artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention.« Foreningens skrivelse er optaget som bilag 3 til det foreliggende lovforslag. Bilaget er omdelt til folketingets retsudvalg under alm. del – bilag 300, folketingsåret 1983–84 (2. samling).

Lovforslaget er en uændret genfremsættelse af

et i folketingsåret 1984–85 fremsat lovforslag, se Folketingstidende 1984–85, forhandlingerne sp. 3582 og 4816, samt tillæg A sp. 1855.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Efter retsplejelovens § 834 skal statsadvokaten samtidig med indleveringen af anklageskriftet eller snarest muligt derefter på rettens kontor indlevere bl.a. en såkaldt »bevisfortegnelse«, dvs. en fortegnelse over de beviser, som agtes fremført. I denne bevisfortegnelse skal vidner og syns- eller skønsmænd betegnes med navn »og hvad der i øvrigt måtte udkræves til deres nøjagtige betegnelse«.

En genpart af bevisfortegnelsen skal efter § 835 samtidig sendes til forsvareren.

Den foreslåede tilføjelse til § 835, hvorefter også tiltalte skal have tilsendt en genpart af bevisfortegnelsen, skal sikre, at tiltalte ikke blot under selve domsforhandlingen, men straks fra tiltalerejsningen skal have samme oplysninger som forsvareren om de vidner, anklagemyndigheden ønsker at føre imod ham.

Det vil nemlig være en forudsætning for, at tiltalte i samråd med forsvareren kan tage stilling til, hvilke beviser han på sin side ønsker at fremføre, således at forsvareren kan aflevere sin bevisfortegnelse efter reglerne i § 836.

Til nr. 2

Efter retsplejelovens § 848, stk. 1, kan retsformanden beslutte, at tiltalte skal forlade retssalen, medens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særlige grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

I sådanne tilfælde skal tiltalte efter § 848, stk. 2, når han kommer tilbage i retssalen, have forklaringen gentaget eller oplysning om dens indhold, for så vidt den angår ham.

Den foreslåede ændring af den sidstnævnte bestemmelse går ud på, at tiltalte ikke blot skal have oplyst forklaringens indhold, for så vidt den angår ham, men også, hvem der har afgivet forklaringen.

Herved sikres det, at tiltalte får oplysning om identiteten af de vidner, der afgiver forklaring i hans fravær under domsforhandlingen.

Uddrag af Ugeskrift for Retsvæsen 1984, side 81

H. D. 2. december 1983 i sag II 223/1983

Rigsadvokaten

mod T (adv. Manfred Petersen e.o.)

Narkotika

Den 35-årige T, der tidligere var straffet med 3 måneders fængsel for overtrædelse af loven om euforiserende stoffer og var blevet frakendt førerret betinget, var nu fundet skyldig i videresalg af *mindst 1 kg heroin* og 100 g hash, bordelvirksomhed med et udbytte til T og medgerningsmænd på mindst 240.000 kr., tyveri, 3 tilfælde af promille- og spirituskørsel m.v. Straffen fastsattes til *fængsel i 5 år 6 måneder* og frakendelsestiden til 8 år.

Strafferetspleje V – Vidner

T påstod dommene ophævet og sagen hjemvist til byretten, fordi 2 *vidners identitet* efter rettens bestemmelse var blevet holdt *skjult for ham*, da vidnernes sikkerhed antoges at være i alvorlig fare. Forsvareren var bekendt med identiteten, men havde fået pålæg om ikke at røbe den til T. Udtalt, at hvor forklaring indebærer *en nærliggende risiko* for vidnet eller vidnet nærtstående personer for at lide *overlast*, kan hensynet til vidnet, jfr. rpl.'s § 173 stk. 2, begrunde, at *vidnets identitet hemmeligholdes* for tiltalt, såfremt *sagens alvor* og *forklaringens betydning* ganske undtagelsesvis gør det påkrævet, at forklaring afgives. Sagens omstændigheder gav grundlag for hemmeligholdelse, og hjemvisningspåstanden toges ikke til følge. (*Dissens* af 2 dommere).

Uddrag af Ugeskrift for Retsvæsen, 1984 B, side 289

U.f.R. 1984 s. 81. Højesterets dom af 2. december 1983

Om betydningen af anonyme vidner under domsforhandlingen i straffesager

(Af *Palle Kiil*)

I en artikel om vidnebeskyttelse i U 1983 B. 295 ff. har kriminaldommer *Jens Gabe* behandlet spørgsmålet om behovet og muligheden for at beskytte vidner i straffesager, der nærer en bgrundet frygt for repressalier i form af fysisk overlast, såfremt de afgiver forklaring til skade for tiltalte.

At der i visse – heldigvis sjældne – tilfælde kan være *behov* for en sådan beskyttelse, er åbenbart for enhver, der har haft at gøre med behandlingen af sager fra netop de miljøer, hvor det af hensyn til retshåndhævelsen må forekomme særlig påkrævet at kunne gennemføre retsforfølgning af begærede forbrydelser. Frygten hos vidnerne har her sit sikre grundlag i de alvorlige tilfælde af fysisk overlast, som tidligere er forekommet. Sagerne om »opgøret« i café »Frem« på Nørrebro i København (U 1982.797 H) og om likvideringen af vidnet Michelle Anderson (U 1982.995 H) afslører med uhyggelig klarhed et kriminelt miljø, hvor man i givet fald ikke bliver stående ved trusler om fysisk overlast, men er parat til at realisere disse. Det samme kan vel udledes af avisernes omtale af rockerbandernes indbyrdes opgør, senest – forud for afgørelsen i den her omtalte sag – af drabet i Skanderborg i slutningen af november 1983, omtalt som »det 4. rockerdrab i løbet af 6 uger.«

Om der efter gældende ret er *mulighed* for at yde et vidne beskyttelse mod repressalier ved også under domsforhandlingen at hemmeligholde vidnets identitet for tiltalte, kunne derimod nok give anledning til tvivl. Kort refereret er Gabe af den opfattelse, at bestemmelsen i retsplejelovens § 173, stk. 2, indeholder den fornødne hjemmel herfor. Denne opfattelse imødegås af lektor *Peter*

Blume i hans artikel om anonyme vidner i U 1983 B. 399 ff. Blume konkluderer, at der ikke i retsplejeloven er hjemmel for anonyme vidneforklaringer, en opfattelse, som han deler med *Gomard*, jfr. Studier i den danske straffeproses (1976) s. 140. Blume mener heller ikke, at en sådan hjemmel bør søges tilvejebragt, et standpunkt, som støttes af advokat *Thorkild Høyer* i U 1984 B. 44 ff. I hvert fald må det efter Blumes mening være en opgave for lovgivningsmagten og ikke for domstolene at foretage den afvejning af på den ene side hensynet til retshåndhævelsens effektivitet, på den anden side hensynet til individets retssikkerhed, som må foretages forud for formuleringen af en regel om anonyme vidneforklaringer.

Ved afgørelsen i den her omtalte sag, der er identisk med den af Gabe s. 300 amtalte sag fra østre landsrets I. afdeling, har højesteret for første gang haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om brugen af anonyme vidner, forstået som vidner, der afgiver forklaring under domsforhandlingen i en straffesag, uden at tiltalte bliver gjort bekendt med deres identitet, men hvis identitet er såvel retten som forsvareren bekendt.

Tiltalte var en nu 35-årig mand, der hørte til inderkredsen omkring den tiltalte, hvis sag blev afgjort ved højesterets dom 23. december 1983 (U 1984.127 H). Han var tidligere straffet adskillige gange bl.a. for berigtigelsesforbrydelser, bordelvirksomhed og overfald, tildels under udøvelse af grov vold, samt for overtrædelse af loven om euforiserende stoffer ved handel med hash, amfetamin- og preludeintabletter, m.v. i mindre mængder. Den nu rejste tiltalte omfattede bl.a. handel med heroin, og såvel Københavns byret som østre landsret fandt bevist, at tiltalte gennem en periode på ca. 2 år havde videresolgt mindst 1 kg heroin med en fortjeneste på i hvert fald 200.000 kr. Afgørelsen byggede i væsentlig grad på forklaringer, som var afgivet af to vidner, hvis identi-

tet var holdt skjult for tiltalte, idet der var en særdeles konkret begrundet frygt for vidneres sikkerhed.

Under anken til højesteret påstod tiltalte principalt de afsagte domme ophævet og sagen hjemvist til behandling ved byretten og anførte til støtte herfor bl.a., at der var begået en alvorlig rettergangsfejl ved brugen af vidner, med hvis identitet han ikke var gjort bekendt. Som det fremgår af dommen, bestred anklagemyndigheden, at fremgangsmåden skulle være i strid med retsplejeloven. Hvis dette imidlertid fandtes at være tilfældet, måtte resultatet også efter anklagemyndighedens opfattelse blive hjemvisning. Proceduren om dette spørgsmål tog for begge parter vedkommende udgangspunkt i de samme betragtninger og hensyn, som er kommet til udtryk i de tidligere nævnte artikler af Gabe og Blume. Der er derfor ikke anledning til her at foretage en nærmere gennemgang af argumentationen. Nævnes skal blot, at det fra anklagemyndighedens side også blev påpeget – vistnok med rette – at der består risiko for iværksættelse af privat retshåndhævelse, såfremt muligheden for at retsfølge visse grupper af kriminelle i realiteten må opgives på grund af frygten hos truede vidner for at afgive forklaring. Også dette problem hører til de »retssikkerhedsmæssige problemstillinger«, af hvilke Thorkild Høyer i den foran omtalte artikel naturligt har behandlet navnlig dem, som fra et forsvarersynspunkt er de væsentligste.

Ved afgørelsen af sagen delte retten sig i et flertal på fem dommere, der ikke fandt at kunne tage påstanden om hjemvisning til følge, og et mindretal på to dommere, der ville følge tiltaltes påstand herom.

Det bør nok straks siges, at der også af flertallets dommere blev udtrykt tvivl om resultatet og om hensigtsmæssigheden af den anvendte fremgangsmåde, som man fandt i hvert fald kun burde anvendes ganske undtagelsesvis i særdeles alvorlige sager. I overensstemmelse hermed siges det i flertallets præmisser:

»Efter retsplejelovens § 173, stk. 2, skal retten påse, at særligt hensyn tages til et vidne, der afgiver forklaring i de i §§ 169–172 nævnte tilfælde. Hvis omstændighederne giver grundlag for at antage, at afgivelse af forklaring i sådanne tilfælde indebærer en nærliggende risiko for vidnet eller vidnet

nærstående personer for at lide overlast, findes hensynet til vidnet at kunne begrunde, at vidnets identitet hemmeligholdes for tiltalte, såfremt hensynet til retshåndhævelsen på grund af sagens alvor samt forklaringens betydning ganske undtagelsesvis måtte gøre det påkrævet, at forklaringen afgives. Er der herefter truffet bestemmelse om hemmeligholdelse af vidnets identitet i forhold til tiltalte, må de i retsplejelovens §§ 834 og 835 indeholdte bestemmelser om bevisfortegnelsen og sagens øvrige dokumenter samt bestemmelserne i § 846 om tiltaltes tilstedeværelse under domsforhandlingen og § 848, stk. 2, om pligten til at gøre tiltalte bekendt med forklaringer, der er afgivet under hans fjernelse fra retssalen, forstås med den begrænsning, der er en naturlig følge af vidneanonymiteten – – –«

Mindretallet udtalte:

»Det må i retsplejeloven anses forudsat, at tiltalte til varetagelse af sine interesser har adgang til personlig at blive bekendt med ikke blot indholdet af afgivne vidneforklaringer, jfr. § 848, stk. 2, men også til bedømmelse heraf med vidnerens identitet. Idet disse dommere ikke finder, at retsplejelovens § 173, stk. 2, eller andre af lovens bestemmelser afgiver hjemmel til fravigelse af denne grundlæggende regel, stemmer de – – –«

For samtlige dommere har udgangspunktet været det, som også landsdommer *Peter Rørdam* har givet udtryk for ifølge referatet fra en drøftelse af spørgsmålet om anvendelsen af anonyme vidner på et fællesmøde mellem de to landsretter i september 1983: at hensynet til vidnet er det primære, således at hensynet til sagens opklaring og dermed til retshåndhævelsens effektivitet må vige, hvis vidnet har reel grund til at frygte repressalier og der ikke er mulighed for at hemmeligholde vidnets identitet for tiltalte – hvad der efter Rørdams opfattelse ikke er.

Med dette udgangspunkt var spørgsmålet koncentreret til ét spørgsmål om retsplejelovens stillingtagen – eller manglende stillingtagen – til brugen af anonyme vidner. Direkte udtaler loven intet herom, og spørgsmålet har næppe nogen sinde været genstand for lovgiverens overvejelser. I sådanne situationer er det, som *Robert Bech* skriver i Retsplejelovens gennem 50 år (1969) s. 175 f., ofte mere naturligt at spørge, om der er nogen hindring for at vælge den løsning, som må

forekomme den rimeligste, end at spørge, om loven indeholder formel hjemmel for denne løsning. Modsat mindretallet har rettens flertal ikke fundet nogen sådan hindring og har derfor ikke villet udelukke, at der undtages sesvis, hvor hensynet til retshåndhævelsens effektivitet særligt gør sig gældende, kan træffes beslutning om, at vidnets identitet skal hemmeligholdes for tiltalte med de heraf følgende konsekvenser i relation til retsplejelovens bestemmelser i øvrigt, en beslutning, som naturligvis i så fald også loyalt må respekteres af tiltaltes forsvarer.

Henvisningen til retsplejelovens § 173, stk. 2, i indledningen til flertallets præmisser indebærer ikke, at der efter flertallets opfattelse er direkte hjemmel i denne bestemmelse for den anvendte fremgangsmåde. Men i visse af de dér nævnte undtagelsessituationer kan den pligt til at vise et vidne særlig hensyn, som bestemmelsen pålægger retten, kun opfyldes, hvis vidnet sikres anonymitetet i forhold til tiltalte. Herimod kan efter flertallets opfattelse ikke anføres de i præmisserne omtalte bestemmelser i retsplejeloven, der indeholder regler om den praktiske fremgangsmåde i forbindelse med tiltalerejsningen og afviklingen af domsforhandlingen, men ikke kan antages bindende at forudsætte, at tiltalte under alle omstændigheder skal gøres bekendt med vidnernes identitet. Ingen af flertallets dommere har uden betænkelighed accepteret den anvendte fremgangsmåde. Såvel principielle som praktiske hensyn kan anføres imod. Man har imidlertid ikke anset fremgangsmåden for uforenelig med retsplejeloven og har in concerto fundet, at hensynet til at give tiltalte en »fair trial« ikke var tilsidesat. Det måtte herefter forekomme mindre rimeligt, om man ved en énsidig varetagelse af dette hensyn risikerede at prisgive det også ganske tungtvejende hensyn til retshåndhævelsen, som gjorde sig gældende i den pågældende sag. Men – der bør nok sættes en tyk streg under ordene »ganske undtagelsesvis« i flertallets præmisser.

Som man vil kunne se, er de undtagelsessituationer, i hvilke et vidnes identitet efter flertallets opfattelse kan hemmeligholdes for den tiltalte, afgrænser i det væsentlige på samme måde som i det bud på en lovregel, som Blume har formuleret, men ikke ønsket gennemført, i sin foran omtalte artikel s. 402. Som allerede anført har flertallet ikke ment,

at retsplejeloven tog stilling til dette efterhånden påtrængende problem, og flertallet har derfor heller ikke følt, at problemet nødvendigvis måtte løses ad lovgivningsvejen.

I sin procedure kom forsvareren kort ind på bestemmelsen i artikel 6, stk. 3, litra d, i Den europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter enhver tiltalt er berettiget til »at afhøre og at få vidner i hans interesse tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham.« Bestemmelsen – og den ligelydende bestemmelse i artikel 14, stk. 3, litra e, i FN-konventionen om borgerlige og politiske rettigheder – kan imidlertid næppe være til hinder for, at vidnets identitet hemmeligholdes for tiltalte. Uanset hemmeligholdelsen har tiltaltes forsvarer – og tiltalte gennem denne – adgang til at foretage kontraafhøring af et for tiltalte anonymt vidne, om end det naturligvis må erkendes, at forsvarerens kontraafhøring i så fald vanskeligere.

Under sagen blev det fra anklagemyndighedens side oplyst, at hverken den norske eller den svenske anklagemyndighed i praksis var stødt på problemet om benyttelse af anonyme vidner – endnu. En avisartikel, der fremkom et par dage efter dommen i nærværende sag, indeholdt derimod omtale af en afgørelse fra Bundesgerichtshof i Karlsruhe, hvorefter brugen af anonyme vidner skulle være forbudt i Vesttyskland. Afgørelsen, der fremtræder som en »Beschluss«, truffet den 17. oktober 1983 af Bundesgerichtshofs Grosse Senat für Strafsachen, indeholder direkte alene en stillingtagen til spørgsmålet, om det trods forsvarerens protest er tilladt i *dennes fravær* at gennemføre vidneafhøring uden for den egentlige domsforhandling – den såkaldte »kommissarische Zeugenvernehmung« for en særlig udpeget dommer – af et vidne, som politiet eller anklagemyndigheden for at undgå at afsløre vidnets identitet kun ønsker afhørt, såfremt afhøringen kan gennemføres på denne måde.

Baggrunden for spørgsmålet var, at anklagemyndigheden under en narkotikasag kun ønskede et vidne, der havde optrådt som køber, men hvis identitet man ikke ønskede afsløret, afhørt under domsforhandlingen, hvis dette kunne ske i et lukket retsmøde uden tiltaltes og forsvarerens tilstedeværelse. Retten havde herefter fundet det udelukket at afhøre vidnet under domsforhandlingen,

men havde, da der efter § 244 i Strafprozessordnung (StPO) – med visse begrænsninger – påhviler retten en pligt til af egen drift at søge sagen bedst muligt oplyst med henblik på at finde frem til sandheden, mod forsvarerens protest besluttet at lade vidnet afhøre »kommissarisch« uden tiltaltes og forsvarerens tilstedeværelse, hvorefter et protokollat med forklaringen var blevet læst op under den fortsatte domsforhandling.

Det kan næppe undre, at spørgsmålet om tilladeligheden af denne fremgangsmåde blev besvaret benægtende af Bundesgerichtshof. Retten tilføjede imidlertid, at bestemmelsen i StPO § 68 også gjaldt ved »kommissarischen Zeugenvernehmungen«. Efter denne bestemmelse, der findes i StPOs afsnit om vidner, indledes enhver afhøring med, at vidnet spørges om fornavn og efternavn, alder, stilling eller erhverv og bopæl. Indtil 1979 var denn bestemmelse undtagelsesfri. Ved den ændringslov af 5. oktober 1978 åbnedes der imidlertid mulighed for, at retsformanden kan fritage et vidne for at give oplysning om sin bopæl, en mulighed, som kan benyttes netop – og udelukkende – hvis vidnets sikkerhed er truet. Tilføjelsen i rettens »Beschluss« vedrørende bestemmelsen i StPO § 68 er – frit oversat – begrundet således:

»Pligten for et vidne til at oplyse sine personalia har den betydning, at det gør det muligt for de i retssagen deltagende at indhente oplysninger om vidnet – – – Bundesgerichtshof har derfor i – – – (en tidligere sag) – – – truffet den afgørelse, at personalia for et vidne, der afhøres under domsforhandlingen, ikke må hemmeligholdes for tiltalte eller forsvareren. Denne opfattelse fastholder Grosse Senat für Strafsachen. Den stemmer også

overens med opfattelsen hos lovgiveren, der med kendskab med opfattelsen hos lovgiveren, der med kendskab til problematikken ved – – – (ændringsloven af 5. oktober 1978) – – – alene har gjort det muligt for et vidne, hvis sikkerhed er truet, at undlade at give oplysning om sin bopæl, men i øvrigt har ladet StPO § 68 – – – forblive uændret. Dette gælder også for den »kommissarische Vernehmung«. Heller ikke under denne afhøring kan vidnet fritages for forpligtelsen til at oplyse sit navn.«

Som det fremgår, har problemet om beskyttelse af truede vidner i Vesttyskland ført til en lovændring allerede i 1978. Den løsning, man har valgt: at fritage vidnet for at give oplysning om sin bopæl, men ikke om personalia i øvrigt, forekommer umiddelbart overraskende, men er muligt en tilstrækkelig beskyttelsesforanstaltning i Vesttyskland. Løsningen synes at svare til, hvd en række domstole her i landet – herunder landsretterne – af beskyttelseshensyn praktiserer ved forhåndsunderretningen til tiltalte om, hvem der er udtaget som nævninge eller domsmænd, jfr. retsplejerådets betænkning nr. 994/1983 om lægdommerordningen i straffesager m.v. s. 97. For så vidt angår beskyttelsen af vidner må en sådan foranstaltning imidlertid antages at være uden effekt her i landet. I de meget få tilfælde, hvor spørgsmålet bliver aktuelt, må det derfor være rimeligere at vælge den fremgangsmåde, som er anvendt i den her omtalte sag: hemmeligholdelse af vidnets fulde identitet, men alene for tiltalte – også selv om dette, som påpeget af advokat *Rothenborg* i Advokaten 1984 s. 77 ff., stiller forsvaret over for særlige, efter hans mening uløselige problemer.

Bilag 3

LANDSFORENINGEN AF ADVOKATER
ANTAGET TIL UDFØRELSE AF OFFENTLIGE
OG BENEFICEREDE SAGER

Landsforeningen skal herved tillade sig at rette henvendelse til folketingets retsudvalg i anledning af en højesteretsdom, som stærkt her foruroliget den danske forsvarerstand.

Højesteretsdommen er afsagt den 2. december 1983 og bragt i Ugeskrift for Retsvæsen 1984 side 81 H. Dommen vedrører anonymisering af vidner i en narkotikasag.

Med højesteretsdommen accepterede 5 af 7 af højesterets dommere (ud af i alt 16 højesteretsdommere), at identiteten af to hovedvidner i sagen holdtes skjult for tiltalte, såvel som visse enkeltheder i vidnernes forklaring ikke kunne refereres for den tiltalte af hensyn til effektiviteten i anonymiseringen. Højesteret accepterede tillige, at tiltalte ikke kunne være til stede under den del af anklagemyndighedens procedure, hvor anklagemyndigheden i detaljer gennemgik indholdet af de to vidneforklaringer.

To dommere i højesteretssagen dissenterede, idet de ikke fandt hjemmel i retsplejeloven for den anvendte fremgangsmåde.

Som påpeget af advokat Arnold Rothenborg i Advokaten 1984 side 77, indebærer fremgangsmåden uløselige problemer for forsvaret. Tiltalte er forsvarsløs over for vidnernes forklaring, når han/hun ikke har reel mulighed for at gå ind i en tilbagevisning af vidnernes oplysninger, eksempelvis ved gennem sin forsvarer af fremdrage oplysninger, som stærkt belaster de pågældende vidners troværdighed.

Det er indlysende, at denne mangel ikke afhjælpes ved, at forsvareren er bekendt med vidnernes identitet, idet forsvareren typisk får sine oplysninger via den tiltalte.

Det er forsvarerstandens opfattelse, at problemet ej heller afhjælpes ved et udsagn om, at bevisværdigheden af anonymiserede vidners udsagn må have begrænset vægt. I den ovenfor nævnte højesteretsdom bliver tiltalte i alt væsentligt dømt på grundlag af de anonyme vidners udsagn.

Højesteret har i sin begrundelse klart givet udtryk for, at accepten af vidneanonymisering har undtagelsens karakter. Højesteret vil acceptere »at vidnets identitet hemmeligholdes for tiltalte, såfremt hensynet til retshåndhævelsen på grund af sagens alvor samt forklaringens betydning ganske undtagelsesvis måtte gøre det påkrævet, at forklaringen afgives«.

Når højesteretsdommen har vakt alvorlig foruroligelse og bestyrtelse i forsvarerkredse, hænger det sammen med, at dommen rummer en klar grænseoverskridelse af de hensyn til »fair trial«, som er fundamentale for et retssamfund som det danske. Dommen må i sin videste konsekvens siges at være udtryk for, at overordnede samfundsmæssige hensyn må fortrænge individets retsbeskyttelse.

Det er forsvarerstandens enige opfattelse, at den retstilstand, som højesteretsdommen afspejler, etablerer en sådan bevisusikkerhed, at den er uværdig for et retssamfund som det danske. Det er samtidig vort håb, at nærværende henvendelse til folketingets retsudvalg kan bevirke et lovgivningsinitiativ, som afskærer mulighederne for en bevisførelse ved danske domstole, som reelt ikke giver tiltalte mulighed for at forsvare sig betryggende, og som forekommer at være eklatant i modstrid med bestemmelserne om »fair trial« i artikel

6 i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Vi skal tillade os, at vedlægge nærværende henvendelse, fotokopi af højesteretsdommen, fotokopi af højesteretsdommen, fotokopi af

højesteretsdommer Palle Kiils kommentar til højesteretsdommen i Ugeskrift for Retsvæsen 1984 B, side 289 samt fotokopi af advokat Arnold Rothenborgs indlæg i Advokaten 1984 side 77.

København, den 19. september 1984

ERIK RASMUSSEN

Folketingets retsudvalg
Christiansborg
1218 København K